

bijenhouden

Gelukkig veel ambassadeurs die de boodschap verspreiden
Onbekend maakt onbemind

Ardine Korevaar

Op de oproep in het januarinummer van Bijenhouden voor dit themanummer over voorlichting hebben veel imkers gereageerd. Bijenhouders zijn ook in het bijenseizoen niet alleen met hun bijen bezig, want een behoorlijk aantal van hen manifesteert zich als ware bijenambassadeur. Op de gekleurde 'Snipper'pagina's aan begin en einde van deze speciale katern zijn veel van die reacties bijeengebracht. Wil je meer weten van wat er verteld wordt? Via het redactiesecretariaat kun je in contact komen met de afzender van het berichtje.

Er wordt wel eens geroepen dat we een veel te individualistische samenleving aan het ontwikkelen zijn, maar wanneer je ziet hoeveel mensen zich als imker-vrijwilliger inzetten voor een algemeen belang dan word je toch vanzelf weer optimistisch.

Een greep uit de Snippers

Zo hebben de Deventer bijenhouders een leuke informatieve film geproduceerd die een aantrekkelijke impressie geeft van het belang van bijen, een inleiding geeft over het houden van bijen en laat zien wie dat toch zoal zijn, die imkers. (Via www.imkersdeventer.nl is een trailer te bekijken en de film is ook te koop). In Brummen hebben de imkers een prijsvraag gewonnen voor het ontwikkelen van een landschapsversterkingsplan voor de Veluwe. In het Natuurcentrum Slabroek in Nistelrode organiseert Emmy de Leeuw, recreatiemedewerker, in samenwerking met imkers van de plaatselijke afdeling, bijenlessen voor groepen kinderen en gezinnen. Wat in alle verhalen over het geven van voorlichting steeds weer opvalt, is hoe betrokkenheid van de verteller met het vertelde én met de toehoorder van doorslaggevend belang is.

Verbinding

Als verteller moet je de verbinding tot stand brengen met de luisteraar. Lukt dat niet dan is je verhaal ten dode opgeschreven. Dat geldt voor de voorlichting, en voor alle contacten die je wilt leggen om het bijenbelang te dienen. Verbinding zoeken met de ander, belangstelling en begrip tonen voor diens positie/situatie en onderzoeken waar de gezamenlijke belangen liggen zorgt voor succesvolle communicatie, de kern van voorlichting.

Praten met de overheid

In contact met overheden en instanties moet je dan ook een beetje geluk hebben met de functionarissen met wie je te maken krijgt. Het valt op dat, daar waar de bijenhouders mooie projecten van de grond krijgen (een bijenstal, biotoopverbetering etc.) zij vaak te maken hebben met ambtenaren die imker zijn of waren, dan wel een imker in familie- of kennissenkring hebben, kortom het onderwerp 'bijen' een warm hart toe-

dragen. Zie ook de snippet over het convenant dat de samenwerkende bijenhoudersverenigingen van Ede onlangs met de gemeente hebben getekend. In een aantal gemeenten komen initiatieven vanuit de NME (natuur- en milieueducatie)-hoek en zijn bijenhouders zeer welkome, deelnemende vrijwilligers. Verder zien we bij veel initiatieven dat de bijenhouders iets beginnen of aanbieden (zoals lessen verzorgen op scholen of kinderboerderijen) waarmee ze in de gemeenschap goodwill kweken en contacten leggen. Dat alles leidt dan weer tot uitbouw van de voorlichtingsactiviteiten of het verbeteren van de voorlichtingsfaciliteiten. Het kan leiden tot de bouw van een bijenstal, het betrekken van een verenigingsgebouw, toestemming krijgen voor de aanleg van een drachtplantentuin en zo meer. Het opruimen en inzaaien van braakliggende werven in Dordrecht ter versterking van de biodiversiteit en de dracht voor bijen en vlinders is een sprekend voorbeeld.

Michael Smith (zie ook bladzijde 20) met enkele geïnteresseerde studenten

.....
Weblogs

Joek Henkes is een jonge imker met bijen op een volkstuin. Zij houdt een weblog bij op het internet met kleine verhaaltjes en mooie foto's over haar imkerervaringen en overwegingen. Joek nodigt de lezers soms ook uit om in de kast te komen kijken. Op www.bijenenjoek.blogspot.com is Joek te volgen. Ze heeft het nu vast heel druk of er is iets met haar bijen gebeurd want haar laatste bericht dateert van februari 2011.

Joost de Vos houdt op www.imkers.blogspot.com ook een logboek bij waarop de wederwaardigheden van beginnende imkers gevolgd kunnen worden. Tekst, mooie foto's en leuke filmpjes, o.a. van het uitlopen van een koningin, geven een heel duidelijk beeld van wat de imker zoal doet en tegenkomt gedurende het seizoen. Bijzonder informatief voor mensen die nog niet zoveel van bijen weten, maar ook heel leuk voor de verder gevorderde imker.

.....
Europees Sociaal Fonds

Bijen'meester' **Albert Kerklaan** hield vroeger bijen in de patiotuin van de school waar hij docent was. Nu is het hem gelukt met behulp van ESF-geld (Europees Sociaal Fonds) de benodigde spullen aan te schaffen voor lessen op een praktijkschool. Een praktijkschool is een vorm van onderwijs waar leerlingen het met de handen moeten verdienen, vaak lukt het hen niet om meer theoretisch onderwijs te volgen. Albert schafte imkerjacks, nieuwe zachtvaardige volkjes en zelfs een fraaie slinger aan. Hij schrijft daarover:

"Kasten, op tekening super gestructureerd door de docent techniek, werden door handige leerlingen gemaakt. De bijenvlek breidde zich alsmaar verder uit.

Drieraams, zesraams, tienraams, zelfs een prachtige demonstratiekast, het kon allemaal. Er wordt nu ijverig aan een toplattenkast gewerkt! Ook de 'schooltuin' mocht opnieuw worden ingericht. Er is nu een mooie plek voor onze schoolbijen, aangevuld met 'bijen'bomen. We hebben er zelfs een uniek bijenverkeersbord bij staan, niet zozeer als waarschuwing voor passanten, maar meer als blikvanger van: Kijk hier eens! Als voorlopig laatste traject wilde ik enkele jongens uit ons profiel 'Groen' tot volwaardig imker opleiden. Het heeft wat bijstellingen nodig gehad, want een schooljaar is nog geen bijenjaar. De lessen moesten na het gewone rooster gegeven worden en dan is de rek er bij onze leerlingen aardig uit! Toch wilden drie leerlingen de uitdaging wel aangaan. Hoofddedachte bleef: zoveel mogelijk in de praktijk aan de slag en daar voldoende theorie aan ophangen. Dat vond vanaf maart elke donderdagmiddag plaats. Mits het weer het toeliet en er zondig geen vergadering was. Een extra intentie was, om ze een eigen plekje met een bijenkast te geven, zodat ze ook heel individueel met hun mentor aan de slag konden. Zij zochten de plek, ik zorgde voor de rest. Ze kozen voor de tuin bij een verzorgingshuis in hun eigen woonplaats. Na wat voorlichting aan de directies lukte dat bij alle drie. Het gaf een leuke nieuwe dimensie aan integratie jeugd/ouderen. Het bleken ook nog eens prachtige bijenlocaties met goede dracht te zijn! Van mijn drie instappers moest er één door ziekte afhaken. Er zijn nu twee enthousiaste geslaagde jonge imkers bij gekomen. Mijn bijenexperimenten krijgen beslist nog een vervolg!"

foto Ardine Korevaar

Knuffelbij Ricky

.....
Knuffelbij Ricky

De webshop Vitex Natura (www.vitexnatura.com) heeft een wel heel lief knuffelbijtje in de aanbieding: Ricky. Gevuld met granen kan deze kroel (in een plastic zak) in de koelkast gelegd worden om daarna een koortsig kindje te verkoelen, en eventjes in de magnetron geplaatst kan de bij een pijnlijke buik of koude voetjes verwarmen. Aanschaf steunt ook de BijenStichting.

.....
Fleur de Bij

Fleur de Bij verscheen in 2010. Dit kinderboek (tot 8 jaar) vertelt over

Fleur die op zoek gaat naar vrienden die haar bijenvolk kunnen helpen. Daarbij beleeft ze allerlei avonturen die duidelijk maken waar de schoen wringt in een bijenleven. Kinderen worden uitgenodigd zelf mee te werken aan verbetering van de biotoop en huisvesting voor insecten, door de bijgeleverde zaden te zaaien en bijenbungalows te maken. Ook is er aandacht voor de beplanting in de tuin inclusief drachtplantenlijst en milieuvriendelijke adviezen voor de bestrijding van luizen. Een uitgave van Openboek, in samenwerking met de Bijenstichting. Deze stichting ontvangt 1 euro per verkocht boek.

Bieke de Bij

Bieke de Bij is een andere bijenheldin die allerlei avonturen beleeft en waarmee iedereen kan kennismaken op www.biekedebij.be. Op deze site van het Wereldnatuurfonds in België komt vanaf september 2011 informatie over biodiversiteit geschikt voor 6- tot 8-jarigen. Bijen spelen daarin de hoofdrol. Het pakket is gratis.

In de grote stad

Jan Derks uit Almere vertelt als ervaren imker over bijen voor allerlei groepen Amsterdamse schoolkinderen op de bijenstal in tuincomplex Linnaeus te Driemond Amsterdam Z.O. Een programma maken is voor hem door zijn beroepservaring niet moeilijk, maar het werkt het best als je ook de leerkracht warm kunt krijgen voor de bijen. Groep 6 heeft voor hem precies de goede leeftijd. Jan wil bij zijn lessen graag gebruik maken van goed informatiemateriaal van de NBV (er zijn nu 9 nieuwe folders Jan! En ook een film: De bij en wij). De tuin sponsort hem gelukkig en als tegenprestatie houdt hij open staldagen voor de tuinders. Hij vertrouwt erop dat zijn eigen plezier in deze voorlichting hem tot een goede ambassadeur maakt.

Lessen voor VMBO

Willemiek Winkelman ging de Basiscursus bijenhouden volgen omdat op de school waar ze lesgeeft een keuzevak begeleid moest worden over de honingbij. Uit de basiscursus bijenhouden heeft ze vervolgens een lesprogramma samengesteld voor haar vmbo-leerlingen met als doel de leerlingen zoveel mogelijk met de verschillende facetten van het imkeren kennis te laten maken.

Ze koos voor een combinatie van lesmateriaal in de ELO (elektronische leeromgeving, want de leerlingen gebruiken een laptop in de lessen op school), stencils en praktijklessen op imkerij de Werkbij. Middelen die ze verder heeft ingezet:

- Een filmpje als inleiding, op het onderwerp van de les.
- Een les met informatie over het onderwerp, in woord en beeld.
- Wist je dat...?, een opsomming van leuke en bijzondere feitjes.
- Een stencil met verwerkingsopdrachten.
- Creatieve opdrachten of spelopdrachten, microscoopopdrachten.
- Een korte meerkeuzetoets over het onderwerp.
- Een dubbele eindles op de imkerij, waar leerlingen praktisch aan het werk zijn en een certificaat ontvangen.

Het volgen van zo'n keuzevak

foto Henk Rozie

Eggen voor biodiversiteit in Brummen.

vergroot het begrip van en voor bijen en imkers enorm. Deze leerlingen kijken verder dan 'honing en steek'. Wie weet veroorzaakt het bijenvirus besmetting. De incubatieperiode van dit virus is tamelijk onvoorspelbaar.

Prijs voor Brummen

Brummense imkers wonnen in 2009 €33.000,- in een prijsvraag uitgeschreven door de Stichting Landschapsbeheer waarbij verenigingen en organisaties uitgenodigd werden om een plan te bedenken voor landschapsversterking van de Veluwe. Zie ook Bijenhouden 3(12): 3 (2009). De imkers zijn inmiddels al aardig gevorderd met de uitvoering van hun initiatief 'Bee blie in Brummen'. Bij de werkzaamheden hebben zij ook hulp gekregen van de Stichting Welzijn Brummen o.a. met de Landelijke vrijwilligersdag. Zagen, spaden, harken etc. worden in bruikleen gegeven door Landschapsbeheer Gelderland.

Nieuwsbrief

De imkers uit Deventer hebben een prachtig vormgegeven nieuwsbrief: Tuters en Kwakers, te lezen op www.imkersdeventer.nl Het is één voorbeeld van de vele fraaie plaatselijke nieuwsbrieven.

Spellen

Op de website van Gerard Vos www.bitsandbees.nl/imkerspel.htm zijn een bordspel, een memoriespel en een kwartetspel te vinden. Ook zijn er bouw-pakketjes en plaatjes van bijenkasten die als fiche gebruikt kunnen worden. De vragen bij de spellen kunnen ook dienst doen in een quiz of voorlichtingsles. Zou het niet mooi zijn als iemand dit eens professioneel uit zou geven?

Waterschap en bijen

In Houten heeft het Waterschap Stichtse Rijnlanden op de standplaatsen die het in beheer aan imkers heeft gegeven voor biotoopverbetering gezorgd door de bestaande beplanting van voornamelijk eiken daar deels te vervangen en te zorgen voor drachtplanten. Dit in samenwerking met de gemeente en de Bijenhoudersvereniging. Het Waterschap schakelde daarbij een student-stagiair van de opleiding Bos- en natuurbeheer op het Wellantcollege in. De Bijenhoudersvereniging kreeg inspraak bij de keuze van de beplanting. De gemeente heeft voor het plantgoed gezorgd en de imkers zetten zich voortaan in voor het onderhoud.

foto Willemiek Winkelman

Praktijkles op de imkerij

Toneel, schilderkunst en bijen in Friesland

Tineke Brascamp

Wie had dat gedacht bij het lezen van het cultuurmenu voor het primair onderwijs in Litterensadiel? Dat belooft anderhalf uur bijenles, te verzorgen door Margaretha Posthumus en Pieter Torensma uit Huins, onder plechtige vermelding van de kerndoelen en de competenties waaraan deze les zal bijdragen. Hij bleek hij verrassend, ja meeslepend, die les. Plaats van handeling: Welsrijp bij Huins (Fr.), gemeente Littenseradiel, basisschool De Grondslag, groep 3 t/m 6, 29 kinderen. Taal: Nederlands en Fries. Blad Bijenhouden mocht erbij zijn.

Cocktail

Niks kerndoelen, niks competenties; liefde voor bijen en de kunst verstaan om met een groep jonge kinderen om te gaan. Daarbij maken Margaretha en Pieter gebruik van toneelspel, humor, spanning, de magie van getallen en geometrische vormen én zijn zij thuis in de leefwereld van de kinderen. Dit alles levert een boeiende cocktail op, die de kinderen, tussen 7 en 10 jaar oud, gretig indrinken tijdens hun allereerste bijenles.

Kunstschilder Pieter met grijze krullen en een zonnige hoed heeft zijn bijendasje om en zijn vrouw ziet er uit als een rijzige prinses in een wijd en kleurig gewaad. Terwijl de klas wat wordt verduisterd met stukken karton zet Pieter, als ware het een ritueel, zijn goede oude diaprojector klaar, het doosje dia's ernaast. Oók bij het ritueel hoort de omzichtige opstelling van een voorlopig hermetisch dichte zesramer.

Een bijtje met een krijtje

Dan tekent Margaretha zoals alleen geofende leerkrachten dat kunnen, snel bijtjes op het bord, met een vlak geel krijtje voorzien van gele banden. Elk bijtje draagt het attribuut van haar taak: bijvoorbeeld een kroontje voor de koningin, een waaier voor de bij die voor de airco zorgt en een babybijtje in de getekende

pootjes van de voedsterbij. Vraag aan de kinderen: "Wie is dat?" levert op: "De oppas". O moderne tijd. Maar de kinderen hebben gelijk, het is niet de moeder die dat bijenkind op het schoolbord voedt. De echte juf van deze klas heeft voorwerk gedaan, dus de kinderen weten al van de verschillende taken die bijen in een volk hebben. De meest indrukwekkende taak blijkt het zelfstandig schoonmaken van je kamertje door de poetsende huisbijen, de kinderen kunnen er niet genoeg van krijgen. En Margaretha buit dit opvoedkundig moment ten volle uit. Ze weten ook van de darren: "de luie verloofde", en van angels en steken, en het verschil wat dat betreft met wespen.

Punten tellen

Dan is de beurt aan Pieters dia's: traditionele beelden van kasten en korven, van raten en imkers – wat je verwacht als argeloze bezoeker bij zo'n les met een diaprojector. Maar opvallend zijn de dia's waarop plantaardige vormen getoond worden: een pollenkorrel met 3 punten, een bloem van een kardinaalsmuts met 4 blaadjes, een doorgesneden appel met 5 pitten, een cel uit de raat met 6 hoeken. Opgetogen tellen de kinderen spontaan het opklimmende aantal punten en uitsteeksels op de plaatjes en Pieter heeft ze hiermee vast en zeker het juiste zetje gegeven om goed te kijken, ook buiten. Margaretha weeft er het verhaal over bloembezoek door de bij tussendoor. Hoe

'Het leven der bijen' door Pieter Torensma. Zie ook www.pietertorensma.nl

vèr bijen wel niet kunnen vliegen. En hier komt de kennis van de plaatselijke situatie van pas. Het verhaal gaat over het paarse stuifmeel van *Phacelia* dat blijkt te bloeien op het land van de pake (opa) van een van de kinderen, kilometers verderop. Van deze pake blijken nota bene twee kleinkinderen in de klas te zitten, neefje en nichtje, beiden nu even trots op dat stuk land in de familie waar bijen zoveel te eten vinden.

Uit De Kast

En dan wordt het spannend, een beetje griezelig zelfs. Nu gaat het over de zesramer, daar achter in de klas, waarin bijen zitten. Eerst opent Pieter zijn koffer en begint een verkleedpartij. Hij zet een bescheiden imkerkap op, Margaretha trekt omstandig een geweldige spierwitte imkeroverall aan, compleet met grote knalgele handschoenen en een flinke imkerhoed. Van spanning trekt een van de kinderen de capuchon van zijn joggingtrui ver over zijn gezicht, zodat hij alleen nog zijn ogen vrij heeft om toch in de gaten te kunnen houden wat er voor engs gaat gebeuren. Dan voorzichtig het dak van de zesramer eraf, er wordt een raampje raat uitgetild dat in de klas wordt doorgegeven en nog eentje. Nu is het tijd voor de bijen: "Achter het deurtje van de onderbak". Als timing het geheim is van een goede cabaretier, is het dat zeker van een goede bijenverteller. Omzichtig wordt de complete voorwand van de zesramer geopend, en zie: een enorme pluche bij komt te voorschijn. Alle kinderen zuchten, velen van opluchting, een paar – jongens meest – ook wel wat teleurgesteld. Maar als Margaretha en Pieter samen uitleggen dat het héél moeilijk is al die bijen weer in de kast te krijgen als ze er eenmaal uitgevlogen zijn, hebben de meesten wel vrede met deze oplossing. Helemaal als ze worden uitgenodigd om met de klas op de fiets dan maar eens naar de echte bijen in Huins te komen kijken. Juf, die dierbare herinneringen heeft aan haar eigen bijenhoudende opa, is er meteen voor in, dus dat uitje is geregeld.

Honing en grote getallen

Het laatste deel van de les gaat over honing. Elk kind krijgt persoonlijk een stokje uitgedeeld, óók de kinderen die

Foto boven: Zo beschermt een imker zich... Foto onder: Hier is dan de koningin

meteen roepen dat ze geen honing lusten. Het stokje willen ze wel. En als dan blijkt dat de buurman de lik honing op zijn stokje heerlijk vindt, willen ze ook. Tot besluit een quizje. Hoe vaak moet een bij op en neer vliegen om dat hapje honing op jouw stokje te verzamelen? Elk kind raadt een getal en die komen allemaal op het bord. Uit die collectie cijfers worden op een of andere manier een eerste, tweede en derde prijs getoverd en die kinderen krijgen een ansichtkaart: reproductie van een van de iconen voor Geometer, kleurrijke schilderijen die eerbewijzen aan de geometrische schoonheid van de schepping, werk van Pieter. Margaretha is nog niet klaar. Zij rekent

voor hoeveel kilometer vliegen dat hapje honing heeft gekost, en hoeveel weken een kind uit een dorp verderop op en neer naar deze school moet fietsen voor het die afstand ook heeft afgelegd. Klein als ze zijn, kunnen ze zich daar als getrainde fietsers in het vlakke land alles bij voorstellen. En op de een of andere manier blijkt dit stukje plaatselijke aardrijkskunde aanleiding de les in het Fries te beëindigen, waarbij Pieter precies als de bel gaat, citeert:

"Dy't huning ha wol, moat it stekken fan de bijen fele kinne."

(Wie honing wil hebben, moet het stekken van de bijen kunnen verdragen).

Voorlichting in een speciaal jasje

Ardine Korevaar

Duidelijke richtinggevende bordjes leiden naar het stijlvolle nieuwe onderkomen van De Zorgimkerij op het landgoed Heerlijkheid Mariënwaerd bij Beesd. In maart 2010 kreeg Dick van Leeuwen, begeleider en imker, groen licht. Hij kon De Zorgimkerij, waar passende dagbesteding wordt aangeboden aan mensen met een verstandelijke beperking, verhuizen van Geldermalsen naar dit mooie landgoed (over de opening in Geldermalsen, zie Bijhouden febr. 2008).

In twee maanden tijd werd de schuur van boerderij De Lage Sluis op het terrein van de Heerlijkheid ingericht tot een sfeervolle winkel en een aantal efficiënte werkplaatsen waar de deelnemers hun werkzaamheden op een prettige en adequate manier kunnen uitvoeren. Het aantal deelnemers dat nu voor dagbesteding bij De Zorgimkerij terecht kan is verdubbeld van 6 naar 12 per dag. Door dit succes mag Prezzent, de stichting waar deze vorm van dagbesteding onder valt, uitbreiden naar 25 cliënten!

Netwerken en PR

De inrichting van de schuur is een staalkaart van Dicks improvisatievermogen, zijn netwerk en overtuigingskracht: voormalige straatlampen bouwde hij om tot sfeervolle verlichtingselementen en voor 'een prikkie' kreeg hij verf om de betonvloer te coaten; houten kasten, overbodig geworden op een school, vormen het achterwandje van de winkel. De deelnemers dragen allemaal een gesponsorde bodywarmer en buiten ligt de drachtplantentuin te wachten op beplanting, geschonken door de Junior Chamber International, een ondernemersnetwerk.

Revaboleerlingen (ROC opleidend voor de bouw- en aannemingswereld) bouwen 15 bijenkasten en wachten op het startsein om met de bijenstal aan de slag te gaan. En leerlingen van Helicon, bedrijfsopleidingen groen onderwijs, tekenen voor aanleg van de drachtplanten- en groen-

tentuin. Dit zijn maar een paar zaken die Dick heeft weten te regelen in de afgelopen tijd. Menige imkerijafdeling kan jaloers worden op zo'n succesvolle pr. Natuurlijk valt er ook nog wat te wensen: de kachels in de schuur kunnen het bijvorst en oostenwind maar net tot 15 graden opwarmen en warenhuis de Bijenkorf, dat de honing afneemt en verkoopt, heeft sponsoring toegezegd maar is nog niet over de brug gekomen.

Plannen en mensen

Aan ideeën ontbreekt het Dick niet, aan menskracht om het allemaal te realiseren wel. Heel graag zou hij imker-vrijwilligers verwelkomen bij zijn project, met name om voorlichting te geven en hulp te bieden bij de bijenwerkzaamheden. "Ik ben de enige imker momenteel en als ik ziek ben hebben we een probleem". De imkerij heeft nu 25 volken en dat is het maximum wat Dick nu kan beheren. Voor uitbreiding moeten er ook mensen bij. Naast het directe bijenwerk zijn er veel activiteiten waarvoor imkerkennis noodzakelijk is. De imkerij ligt aan een knooppunt van toeristische fietsroutes. Dat levert veel aanloop op en mogelijkheden voor publi-

citeit. In de winkel worden nogal eens vragen gesteld over bijen en honing. Ook de andere voorlichtingsactiviteiten vragen menskracht. I.s.m. Natuur- en MilieuEducatie worden workshops en voorlichtingslessen op scholen gegeven, waarin de beleving en ervaring met de bijenwereld centraal staan. Dick vertelt in bejaardenhuizen, bij de plattelandsvrouwen en soms in de kerk over bijen en de zorgimkerij. Er worden kinderfeestjes georganiseerd en de kerst- en zomerfairs op het landgoed en de Paasmarkt in Buren moeten bemenst worden. Daarnaast geeft Dick workshops over bijen in de schuur als de deelnemers naar huis zijn en ligt het in de bedoeling dat er informatieve rondleidingen komen, langs het z.g. 'bijenbelevingspad', dat door de tuin en het achterliggende bos gaat lopen. Tuin en bos, waarin veel drachtbomen een plek zullen krijgen, moeten nog aangeplant worden. Ook zou Mariënwaerd wel een imkerkursus aan willen bieden aan zijn connecties. Naast alle voorlichting speelt op de achtergrond het openen van een depot nog mee. In de regio zou het een welkome toevoeging zijn als service aan de imkers

foto Dick van Leeuwen

Els Voorbij (op de rug gezien) geeft een lezing over honing voor medewerkers van de Zorgimkerij

en het biedt een extra mogelijkheid voor publiciteit door de toeristische ligging. Mariënwaerdts biedt een uitstekende locatie, maar ook hier is imkerkennis onontbeerlijk. Deelnemers van het zorgproject kunnen wel helpen in een depot, maar het niet beheren.

Spanningsveld

De uitdagende plannen en hoe deze te realiseren zorgen voor veelvuldig wikken en wegen. "Er blijft voor mij een spanningsveld. Wij moeten zorgen voor een passende, afwisselende en plezierige dagbesteding maar ik mag het commerciële belang van de hele onderneming natuurlijk niet uit het oog verliezen," zegt Dick. Zo kunnen er in de onderhoudswerkplaats als service aan andere imkers kasten en ramen schoongemaakt worden door de cliënten. Imkers bieden hun vuile kasten aan waaruit tegen een vergoeding de was gesmolten wordt, de raampjes schoongemaakt en opnieuw bedraad worden en de kasten ontsmet en eventueel geleverd naderhand weer klaarstaan. Op het moment wordt hiervan door enkele imkers gebruik gemaakt en het is een dienst die Dick wel uit wil breiden, maar hij heeft nog weinig idee hoeveel aanbod de deelnemers aankunnen. Dat geldt ook voor het slingeren en bottelen van honing voor andere imkers. Zeker wanneer er sprake is van een zwaarwegend commercieel belang kan zulk werk wringen, want de deelnemers floreren niet onder leveringsdruk. Voor wassmelten en raten persen geldt eenzelfde overweging: uitbrei-

ding zou commercieel aantrekkelijk zijn maar een goede balans in werkzaamheden voor de deelnemers moet gewaarborgd blijven.

Lianda, een enthousiaste deelnemster, is het daar helemaal mee eens. Het liefst

werkt ze in de winkel en dat gaat haar bijzonder goed af. Ze helpt mensen bij het kiezen uit de vele aangeboden honingsoorten die allemaal geproefd kunnen worden en beantwoordt vragen over bijen, want ze heeft al veel van Dick geleerd. Lianda kan goed inpakken en maakt van aankopen in de winkel feestelijke cadeaus. Maar voor de afwisseling wil ze ook graag noten kraken, honingpotten vullen, kaarsen maken en soms in de tuin werken. Omgaan met kinderen vindt ze heerlijk dus tijdens de kinderfeestjes organiseert ze graag mee en bij het voorlichting geven op scholen is ze zeker van de partij. De Zorgimkerij op Mariënwaerdts heeft veel kwaliteiten van een publiekstrekker en kan een positieve bijdrage leveren aan het imago van de imkerij bij het grote publiek. Reden te meer om dit initiatief van harte te steunen.

www.dezorgimkerij.nl
www.prezzent.nl

Wij zijn op zoek naar een

enthousiaste en ervaren begeleider Zorgimkerij

(± 20 uur per week)

Wat is de uitdaging?

De begeleider Zorgimkerij houdt zich, binnen de zorgtaken, bezig met bijen, natuur en groen. Kennis en ervaring met het "imkervak" is dus een must. Dit werk doe je niet alleen, maar samen met onze cliënten. Begeleidende vaardigheden en ervaring met mensen met een verstandelijke beperking zijn eveneens van belang. Ook het onderhoud van de tuinen en het geven van rondleidingen, workshops en lezingen op scholen behoren tot je takenpakket.

Welke kwaliteiten vragen wij?

- Functiegerichte opleiding op minimaal MBO niveau 3 (SPW, MMZ, etc.);
- Minimaal een basisopleiding imker of de bereidheid hebben deze te volgen;
- In bezit van een rijbewijs;
- Goede mondelinge uitdrucksvaardigheid om op verschillende niveaus te communiceren;
- Flexibel in werktijden/ werkzaamheden en de invulling daarvan.

Nieuwsgierig?

Voor meer informatie over deze vacature kun je contact opnemen met Dick van Leeuwen (0345 – 581063).

foto Dick van Leeuwen

Landelijke open imkerijdag 2010: deelnemers Henk en Roderik aan het slingeren

Voorlichting over bijenteelt in het verleden

Historie in het kort

Aan het begin van de vorige eeuw begon het Nederlandse Ministerie van Landbouw met het opzetten van landbouwvoorlichtingsdiensten, ook voor de bijenhouderij, die toen kampte met veel sterfte in de wintermaanden.

Op 18 januari 1918 werd als eerste rijksbijenteeltconsulent 'wandelleraar' L. van Giersbergen benoemd. Na enkele jaren werd de voorlichtingsdienst gesplitst, waarbij de voorlichting voor Noord- en Oost-Nederland werd georganiseerd door ir. A. Minderhoud, die aan de Landbouwhogeschool in Wageningen onderzoek aan honingbijen deed. Na de oorlog werd J. Mommers rijksbijenteeltconsulent voor heel Nederland. Vanaf 1947 kreeg hij ook de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Bijenwet, die de bestrijding regelde van besmettelijke bijenziekten zoals Acarapis en Amerikaans vuilbroed. Deze taak gaf hem meteen de gelegenheid om op zieke bijenstanden voorlichting te geven over het voorkomen en bestrijden van ziekten.

Voor een goede voorlichting is onderzoek nodig. Zo startte vanaf 1952 op de nieuwgebouwde proefbijenstand de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek toegepast onderzoek aan bijen, betaald door overheid en imkers. Vanuit de Ambrosiushoeve werden ook cursussen gegeven.

Vanaf de jaren '70 waren er in ons land zogeheten Consulentschappen in Algemene Dienst (CAD's), die voor het hele land werkten en vaak 'inwoonden' bij een bijbehorend proefstation, naast regionale landbouwvoorlichtingsdiensten. Het CAD voor de bijenteelt, later omgedoopt tot CAD Insectenbestuiving en bijenhouderij, had als doel "het bevorderen van een goede bestuiving van land- en tuinbouwgewassen door de honingbij en andere bestuivende insecten, alsmede het bevorderen van een optimale honing- en wasproductie."

Nieuwe kennis vanuit de Ambrosiushoeve werd via het CAD, verpakt in een centrale voorlichtingsboodschap, naar de regionale bijenteeltvoorlichters doorgegeven. Die zochten de imkers op en ook gaven ze kennis door aan de collega-voorlichters voor de tuinbouw en fruitteelt.

OVO-drieluik verleden tijd

De genoemde relatie tussen het onderzoek, voorlichting en ook onderwijs, wel het ovo-drieluik genoemd, heeft voor de Nederlandse land- en tuinbouw inclusief de bijenhouderij vruchten afgeworpen. Zózeer dat de overheid half jaren '80 besloot de financiering van dat drieluik af te bouwen, ook voor de bijenhouderijsector. Privatisering was het motto. In 1993 werd de laatste opleiding van bijenteeltleraren nog door de overheid betaald en in 2002 werden de subsidies voor de bijenteeltcursussen die door de bijenverenigingen in het land gegeven werden, gestopt. De toenmalige VBBN ging van toen af alle bijenteeltonderwijs in eigen beheer verzorgen, te coördineren door de Commissie bijenteeltonderwijs. Eind 2007 kwam een einde aan de laatste vaste financiële overheidsondersteuning van het bijenonderzoek bij het toenmalige PPO-Bijen, later bijen@wur. Dat ontvangt nu alleen nog overheidssteun via contrafinanciering in het kader van Europese onderzoeksprogramma's en in de vorm van incidenteel projectgeld. Tot voor kort droeg de NBV per lid nog € 4,50 bij voor onderzoek en voorlichting.

De boer op met Aalster methode, Spaarkast en varroabestrijding

In de beginperiode tot 1945 had de overheidsvoorlichting feitelijk de vorm van matig bezochte cursussen voor bijenhouders, voor beginners en gevorderden, maar ook voor fruittelers. Het echte voorlichten begon in de vijftiger jaren. De rijksbijenteeltconsulent ging met zijn assistenten de boer op naar de bijenhouders om de nieuwe Aalster methode door middel van een toneelstuk uit te leggen! Dat kostte de voorlichters heel wat reistijd, maar de methode werd in de praktijk goed overgenomen. Ook de introductie van één type bijenkast in Nederland, de Spaarkast, was een belangrijke stap voorwaarts: één uniforme kast met ramen van het simplexformaat, dus met uitwisselbare raampjes. De manier van voorlichten én de inhoud veranderden. In de jaren '50 verschenen de eerste 16 mm films, zoals de instructiefilm 'Bijenhouden met succes'.

Bij veel verenigingen werd er in de jaarvergadering na de pauze met bolknak en een borrel naar deze vorm van voorlichting gekeken. Ook kwamen er folders met adviezen over ziekten e.d. Menige imkervereniging ging met de bus een dagje uit naar Hilvarenbeek om te zien hoe de bijen op de Ambrosiushoeve werden gehouden en om nieuwe kennis op te doen. Een bezoek aan het drachtplantenarboretum met de vele voorbeelden van bomen en struiken die nectar en stuifmeel geven was dan een mooie afsluiting, ook uit voorlichtingsoogpunt. Om de varroa te lijf te kunnen gaan kwamen er video's met de nieuwste adviezen voor bestrijding. Deze video's werden in grote aantallen door het CAD uitgeleend. Ook in de bijenbladen kwamen resultaten van het toegepast onderzoek aan varroa en 'tips' voor de imkers. De laatste 20 jaar ligt het accent van de voorlichting door bijen@wur, daarvoor PPO-Bijen, vooral op de varroa. Dit naast de algemene adviezen voor de bijenhouders zoals die o.a. via de nieuwsbrief van bijen@wur te lezen zijn.

Hoe verder met de voorlichting?

Anno 2011 ligt de taak van de voorlichting dus niet meer bij de overheid maar bij de NBV. (De ABTB en de ANI betalen nog wel voor enige beperkte voorlichtingsdiensten van bijen@wur). In haar brief aan staatssecretaris Bleker van EL&I van 2 maart vraagt de NBV dan ook om een oplossing voor het wegvallen van de voorlichting. Het is zeer de vraag of dit wat gaat opleveren, gezien de economische situatie. In landen als Duitsland en het Verenigd Koninkrijk wordt het belang van bijen zoals we weten veel hoger geschat en we zien er vele organisaties die aan onderzoek doen en advies aan de bijenhouders geven. In het Verenigd Koninkrijk kun je bij vragen over bijen terecht bij de National Bee Unit en dan komt er een specialist gratis je volken inspecteren (zie de website BeeBase <https://secure.fera.defra.gov.uk/beebase/index.cfm>). Om de ziekteproblemen aan te pakken werkt in Engeland de overheidsinstantie DEFRA (het ministerie voor milieu, voedsel en plattelandszaken) sinds 2009 met een

den en in de toekomst

voorlichtingsplan Bijengezondheid, een vorm van samenwerking van bijenhouders, onderzoekscentra en overheid. Het doet denken aan de vroegere Nederlandse situatie. Nu onze overheid niet meer meedoet aan de voorlichting aan bijenhouders is het de uitdaging aan de NBV een model te maken voor overdracht van kennis op een andere manier.

Allerlei doelgroepen

Voorlichten is kennis overdragen die moet helpen bij besluitvorming. De vorm waarin dat gebeurt, hangt af van twee dingen: wat is de vraag en wie is de doelgroep. Doelgroep is de bijenhouder in alle varianten, maar ook de tuinder met bestuivingsvragen, de gemeente met vragen over bijenoverlast of om advies over goed openbaar groen, het natuur-educatiecentrum, enzovoorts, tot de media toe.

Om al die voorlichtingsboodschappen samen te stellen moet er bij de NBV een voorlichtingsafdeling of kenniscentrum opgericht worden dat kan beschikken over een steeds actuele kennisbank op het gebied van de biologie van bijen en

bloemen, basistechnieken bijenteelt, ziekten, preventie en bestrijding (internationaal), bestuiving, drachtplanten en bijenproducten. Daarvoor moeten alle beschikbare bronnen worden aangeboord. Wat ligt meer voor de hand dan de Commissie Bijenteeltonderwijs – en andere commissies – met goede afspraken op een of andere manier te koppelen aan zo'n voorlichtingsafdeling? Daarbij moet deze afdeling een sturende rol hebben.

Bij de te gebruiken middelen denken we natuurlijk aan internetmedia voor up-to-date functioneren en adequate kennisoverdracht. Uiteraard naast middelen als Bijenhouden, lezingen, DVD's en de telefoon. Praktische voorlichting zoals dat vroeger kon, zal nog maar beperkt mogelijk zijn. Wie weet kunnen bijenteeltleraren en andere docenten hier een rol spelen. De lokale bijenverenigingen zijn voor de kennisoverdracht onmisbaar, omdat zij de leden – en hun vragen – kennen.

*De auteur was van 1984-1990
Rijksbijenteeltconsulent*

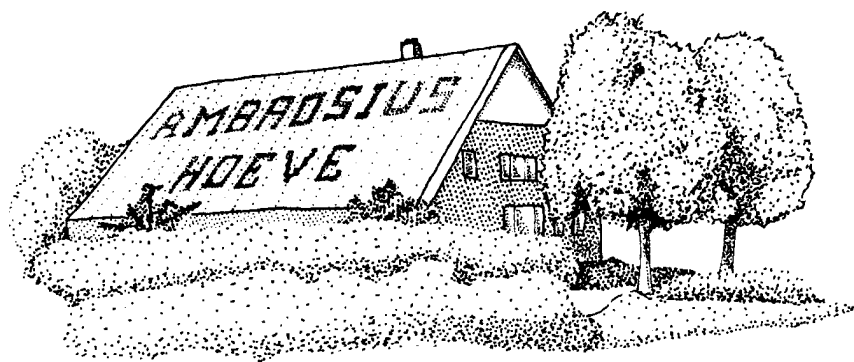

foto A. Canters

Leren bijenhouden in vijf dagen

Ardine Korevaar

“Elk jaar, in juli, staat Gent op z'n kop. Van overall komen toeristen naar de Gentse Feesten. Maar ook zijn er elk jaar mensen die de feesten aan zich voorbij laten gaan. Die komen voor de cursus ‘Leren bijenhouden in vijf dagen’, als cursist, of als lesgever,” aldus Koen Beeuwsaert, één van de docenten van de korte basis cursus bijenhouden die via de Universiteit van Gent in België wordt verzorgd.

Een vijfdaagse cursus, hoe kun je nu in zo korte tijd...? was de eerste gedachte. Maar het betreft wel 14 hoorcolleges en 12 praktijklessen: meer dan de reguliere basis cursus in Nederland. Het programma, elke dag van 8 tot 17 uur, heeft een compacte inhoud waarvan de onderwerpen weinig afwijken van die van de seizoenscursussen. Theorie en praktijk volgen elkaar naadloos op: de maandagochtend begint met een verhandeling over het omgaan met bijen gevolgd door een praktijkles ‘omgaan met bijen.’ Veel is op deze manier geordend: hoorcollege gevolgd door praktijkles. In juli kun je veel laten zien in een volk en kan er ook honing geslingerd en varroa bestreden worden. Uiteraard maken de cursisten de volksontwikkeling gedurende het seizoen niet mee en zwermpreventie, in onze praktijklessen belangrijk, is hier ingekort. Daarentegen wordt wel onderwezen in overlarven en koninginnenteelt. Zo'n basis cursus biedt beslist voordelen voor mensen die geen vaste avond kunnen afspreken, of die praktijklessen in het weekend bezwaarlijk vinden. Cursus in de vakantie is voor velen juist aantrekkelijk. En dat je als cursist de volksontwikkeling doorheen het seizoen mist, tja. In de basis cursus waar de volkjes vaak netjes door de docent zijn geprepareerd ontgaat je sowieso nog een heleboel. Wanneer verse imkers later over hun eigen volkje gebogen staan zien ze allemaal nieuwe dingen, of je een cursus gedaan hebt van een seizoen of een van vijf dagen. Voor deze korte opzet is in Gent al enige jaren meer belangstelling dan plaats. Van de cursisten gaat driekwart echt bijenhouden. De cursus wordt gefinancierd door de overheid. Zie voor meer informatie www.honeybee.be

De nieuwe uitdaging: e-learning

Ardine Korevaar

E-learning? Ja, leren via internet. Zonder leraar? Precies, iedereen in z'n eigen tempo en op een zelfgekozen tijdstip en plaats. En leren leerlingen dan wel genoeg? Ja, sterker nog, ze leren vaak sneller en efficiënter dan wanneer dezelfde leerstof klassikaal onderwezen wordt (gemiddeld in 2/3 van de tijd die nodig is bij klassikaal onderwijs). Hebben imkers iets aan deze nieuwe ontwikkeling? Imkeren is een ambacht, dat leer je niet via de computer. Zou je denken. Kappers hebben tegenwoordig ook een digitale interactieve opleiding en die opleiding heeft een prijs gewonnen omdat men er zo enthousiast over is. ('Hair level XL online' heeft de 'E-learning Award' gewonnen in 2010). Maar je moet natuurlijk als toekomstig kapper ook echt de schaar leren hanteren. Zo zal een toekomstig imker ook met de bijenvolken moeten leren omgaan onder leiding van een ervaren docent. Leren via internet is niet geschikt voor alle leerstof.

Hoe gebruik je e-learning?

'E-learning' is de verzamelnaam voor het vormgeven van leersituaties met behulp van informatie- en communicatie-technologie, waaronder internet. E-learning wordt steeds meer gebruikt binnen bedrijfsopleidingen en binnen het onderwijs. De term 'e-learning' op zich is tamelijk nieuw; analoog aan 'e-mail' en 'e-business' wordt hij sinds een jaar of tien gebezigd. Rond 2000 waren de verwachtingen over de mogelijkheden van e-learning hooggespannen. Maar door de crisis in de ICT-activiteiten aan het begin van het afgelopen decennium werden de ontwikkelingen geremd. Op dit moment staat de toepassing van internettechnologie weer volop in de belangstelling en wordt er veel ontwikkeld in het digitale leerveld. De kennis en ervaring over zinvolle toepassing van het medium e-learning is dan ook flink toegenomen. E-learning is meer dan een powerpoint.

De powerpoint gebruiken we als ondersteuning bij een persoonlijk gepresenteerd verhaal. De spreker verlevendigt en verduidelijkt – als het goed is – de tekst met plaatjes. De toehoorder blijft passief. E-learning vraagt een actieve deelname van de leerling. Modules kunnen worden opgezet met een grote variatie aan didactische en pedagogische middelen en methoden, om de lesstof aantrekkelijk te presenteren en te toetsen. Je kunt iemand een stukje leerstof aanbieden, zeg: de anatomie van de bij. Vervolgens kun je de kennis spelenderwijs toetsen via een interactieve quiz of een puzzel of een memoriespel, de mogelijkheden zijn legio.

Basiscursus in modules

Binnen de bijenhouderij zou het theoriegedeelte van de basiscursus in aanmerking kunnen komen voor e-learning. Je kunt een aantal modules ontwikkelen die elke basiscursist met een voldoende dient af te sluiten en waarvoor dan een certificaat kan worden uitgereikt. De bijenteeltleraar is in deze fase via e-mail bereikbaar voor het beantwoorden van vragen of er zouden bijvoorbeeld enkele contacturen afgesproken kunnen worden om alle onduidelijkheden op te helderen. Ook praktijksituaties kunnen ter beoordeling worden aangeboden via digitale leerstof op internet. Bij een foto van darrenbroed staat bijvoorbeeld: "U treft alleen dit broed aan in de kast. Wat ziet u? Het is half mei, wat doet u?" gevolgd door multiple choice antwoordmogelijkheden. Volgende vraag "Wat doet u als u deze situatie half september aantreft?" eveneens met multiple choice te beantwoorden. Dit betekent natuurlijk niet dat de praktijklessen gemist kunnen worden, want met bijen omgaan leer je het beste met een kast en een ervaren imker naast je.

Voorlichting

Verder zouden voor het digitaal leren voorlichtingsmodules kunnen worden

ontwikkeld voor verschillende leeftijdsgroepen in het onderwijs (lesbrieven voor het digibord op school) of om voorlichting te geven aan natuurliefhebbers, mensen bij de overheid, het waterschap etc. over het belang van bestuivende insecten.

De belangrijkste voor- en nadelen

Voordelen

- Flexibiliteit (besparing trainingstijd, reistijd en -kosten)

Cursisten hebben 24 uur en zeven dagen per week toegang tot de leeromgeving waar en wanneer ze maar willen. Het leermateriaal kan gemakkelijk in 'brokjes' worden verdeeld, waardoor de cursist de stof beter naar eigen behoefte kan opnemen, in eigen tempo.

- Groter bereik en levenslang leren

Het is mogelijk om meer cursisten te bereiken en in kortere tijd te trainen. De onderwijscommissie zou het cursusmateriaal makkelijk up-to-date kunnen houden, waarmee alle mogelijk denkbare cursisten toegang kunnen hebben tot de meest actuele informatie. Als lid van de NBV zou het na het behalen van het diploma mogelijk moeten zijn om de actuele kennis altijd te raadplegen.

- Didactische voordelen

Internetleren kan interactief, waardoor concentratie en motivatie van de cursist positief beïnvloed worden. Via ICT kun je onder andere in contact komen met experts en bronnen (gelinked aan de module) waar je anders veel moeilijker toegang toe zou hebben. Daarnaast is het mogelijk om geautomatiseerd voortgangstoetsen af te nemen. Door complexe vraagstukken te visualiseren, kunnen cursisten er meer betekenis aan verbinden (wat een belangrijke voorwaarde is voor leren). De elektronische leeromgeving kan gebruikt worden om verschillende leerstijlen aan te bieden.

Nadelen

- Vereiste vaardigheden en voorkeur

Een cursist moet beschikken over ICT-vaardigheden. Dit betekent dat hij/zij in ieder geval goed overweg moet kunnen met internet en websites. Veel mensen leren het liefst via persoonlijke contacten. Dit nadeel wordt waarschijnlijk minder naarmate meer deelnemers zullen zijn opgegroeid met de computer en internet zal dit nadeel minder spelen.

- Weerstand

Docenten zullen op een andere manier moeten gaan werken en zijn daartoe lang niet altijd bereid.

- Duur

Het ontwikkelen van kwalitatief goede online leerstof is arbeidsintensief en dus duur. Er komen de laatste tijd steeds meer applicaties op de markt waarmee het eenvoudiger (en dus goedkoper) is om kwalitatief goede online leerstof te ontwikkelen, zoals Moodle, een 'open source' leermanagementsysteem dat voor iedereen kosteloos te gebruiken is. Zo'n systeem moet je zien als een puddingvorm waarin in principe elk soort leerstof gegoten kan worden, of het nu over bijen gaat of over het kappersvak.

- Organisatie

De organisatie die e-learning introduceert zal in hard- en software (en bandbreedte) moeten investeren. E-learning vraagt om flexibiliteit van systeembeheerders. De beveiliging moet er bij passen. Bovendien stellen e-learning-applicaties enige eisen aan de computer van de cursist.

Afwegen

De grote vraag is natuurlijk altijd: wat kost het? Indicatie: de kosten voor de volledige ontwikkeling van één uur e-learning bedragen € 15.000,- tot oneindig, want je kunt het net zo gek maken als je wilt. De 'vanaf'-kosten kunnen omlaag gebracht worden wanneer je zelf veel materiaal aanlevert. Ook scheelt het wanneer je zelf veel van de ontwikkeling uitvoert en een een-

voudig systeem kiest. Zo zou een handige internetter het ABN-Amrovoorbeeld van hieronder zelf kunnen maken. Als de e-learningontwikkelaar vooral adviseert en bijstuurt zal z'n rekening lager uitpakken.

Wegen de baten tegen de kosten op? In het bijenonderwijs wordt het meeste werk door vrijwilligers gedaan die nauwelijks betaald krijgen voor hun inspanning. Dit vertekent de huidige 'kosten' van onderwijs voor de sector buitengewoon. Afgezet tegen het economische belang van bijen voor de hele samenleving is de huidige situatie niet in balans. Dat bemoeilijkt het afwegen van de kosten en baten bij modernisering van dat onderwijs. De bijenhouderij betekent veel meer dan een leuke hobby voor een paar insectenfreaks op een vrije namiddag.

En is een e-learningsscherm beter dan een opengeslagen boek? Werkt het beter dan

de recente varroabestrijdingsbrochure uit Wageningen? Wie weet. Leraren en mentoren zullen we altijd nodig blijven houden, het samen optrekken in een leersituatie is en blijft een essentiële menselijke behoefte. Ik zie wel ontwikkelingen waarbij we straks vrijwel continue online zijn met smartphones en tablets en andere apparatuur. Het zijn ontwikkelingen die veel nieuwe mogelijkheden bieden. En dat vraagt op den duur beslist om een andere organisatie voor het bijenonderwijs.

Voor een eenvoudig voorbeeld zie: www.abnamro.nl/nl/beleggen/beleggers/academy.html (vrij toegankelijke tamelijk eenvoudige e-learningmodules over beleggen).

Met dank aan Rien Zwijgers, pedagoog en ontwikkelaar van e-learning modules - www.e-learning.nl

foto Jelle de Gruyter

Nog een digitaal hulpmiddel: een 'appje' over bijenziekten op je iPad.

Bijenles voor Wageningse studenten

Tineke Brascamp

Naast e-learning bestaan er informelere varianten van digitaal leren, met internet als hulpmiddel. Ook in 'bijenland'. Hier het verhaal van het fenomeen 'College Beekeeper', geesteskind van de 24-jarige Panamees/Amerikaanse Michael Smith.

Michael streek vorig jaar in Wageningen neer als uitwisselingsstudent en het eerste wat hij deed was: proberen zijn medestudenten aan het bijhouden te krijgen via zijn project 'College Beekeeper', vrij vertaald: Student-imker. En natuurlijk wordt daar internet bij gebruikt.

Zijn bijenpassie deed Michael op als scholier door toedoen van een geweldige mentor, geen virtuele maar eentje van vlees en bloed. Eenmaal op de universiteit wilde hij ook dáár graag bijen houden. Dat moest mogelijk zijn want buitenlandse universiteiten hebben vaak ruime campusterreinen waar dat best zou kunnen. Waar globetrotter Michael arriveert, arriveert College Beekeeper. Nu dus ook in Wageningen. Inmiddels heeft hij echt routine in het warm maken van medestudenten voor het leren bijhouden en het bepleiten van zijn zaak bij universiteit én plaatselijke bijenhouders. Met goodwill en daadwerkelijk hulp als resultaat. IJzersterk argument: "Het siert elke academische instelling als studenten er iets over bijen leren. Bovendien zwermen die studenten weer naar alle windstreken uit met wat ze geleerd hebben."

Webdiscussiegroep

Op Michaels oproep met flyers en affiches reageerden zo'n 20 studenten, velen uit het buitenland. (Hij noemt ze Waggelingen-ers, naar de 'waggle dance', de bijendans.). Met het inmiddels gevormde stuurgroepje is besloten eerst wat bijenkennis aan te bieden via youtube-fimpjes, "zodat iedereen als het uitkomt kan kijken wat voor hem/haar

geschikt is". In drie plukken bestuderen de studenten zo thuis naar behoefte afleveringen van 'A year in the life of an apiary' van voorlichter/onderzoeker Keith Delaplane uit Georgia (VS). Belangrijke waarschuwing van Michael: denk niet dat wat de video's van Keith vertellen wet van Meden en Perzen is, plaatselijk kan een andere aanpak gelden. Geen overbodige waarschuwing als je de Amerikaanse meervoudige benadering van ziektebestrijding op de video's ziet! De studenten worden aangemoedigd om via de speciale webdiscussiegroep of via email vragen te stellen.

Een andere aanrader van Michael is de site van het Amerikaanse bijenvoorlichtingsconsortium MAAREC, met een compleet 'boek' over bijen en bijenhouden. Ook is op praktische video's te zien hoe je bijvoorbeeld een (hand)beroker aansteekt of een angel verwijderd, plus sites met algemene info over bijenhouden, ook in de stad. Het meeste is van Amerikaanse herkomst, maar er zit ook informatie tussen uit Engeland (DEFRA's BeeBase) en

Nederland, de tweetalige site www.bijenziekten.wur.nl.

Naar buiten

Na al deze voorinformatie wordt het tijd voor de praktijk, inderdaad op een terrein van Wageningen UR, en met als 'bruidsschat' wat materiaal van bijen@wur. Inmiddels is een heuse club gevormd met contributie, dus van de studentenbijdragen kan worden gekocht wat nog ontbreekt. Een keer per week worden tussen de middag kasten van Michaels eigen experimenten opengemaakt en wordt er geoefend in raampjes lichten en kijken. Niet alle collegeroosters lopen gelijk, dus die groepjes wisselen nogal van samenstelling. Later volgt het vliegers maken en als voorlopige climax (ik schrijf dit half mei): zwermen pakken, het begin van 'eigen bijen'. Een via email rondgestuurde telefooncirkel bewijst zijn dienst.

En verder...

zullen er vast deelnemers afvallen, maar een aantal zal er verder mee willen. Wanneer Michael, net als Mary Poppins, met het wisselen van het seizoen weer is doorgevlogen, staat er een vorm van organisatie, het Wageningen BEE Team. Dat heeft een plek en beschikt over wat kennis om verder te gaan met het student-bijhouden. Maar het allerbelangrijkst is de vonk die naar sommigen is overgesprongen. Plaatselijke bijenhouders zullen ze waar nodig helpen, al was het maar om ze de weg te wijzen naar meer kennis, al dan niet in e-vorm.

Meer over het idee achter College Beekeeper is te lezen in de nieuwsbrief van bijen@wur, de editie van juni en op sites.google.com/site/collegebeekeeper.

Op www.bijenhouders.nl > tijdschrift > aanvullingen juni 2011 zijn de websites te vinden waarmee College Beekeeper zijn web-onderwijs vult.

Een handberoker aansteken...

foto redactie

Juni 2016: rond de bijenhelpdesk

Tineke Brascamp

Wie de agenda van de afgelopen ALV heeft gezien of misschien bij een groepsvergadering was, heeft gehoord over de wens van de NBV om te beschikken over een eigen kenniscentrum. Een plek waar bijenhouders, burgers, buitenlui, bestuurders en niet te vergeten de media met al hun bijenvragen terecht zouden kunnen. Hoe moet je je zoiets voorstellen? Als samenstellers van deze speciale uitgave over voorlichting gaven we ons over aan fantasieën en schreven een denkbeeldig toekomstig verslag. Zou het werkelijkheid worden?

Bij aankomst herkennen we het Bijenhuis onmiddellijk, ook al is er een verdieping bovenop gezet en zijn de etalages van de winkel beneden verdubbeld. Achter één raam liggen boeken, CD's en andere informatiedragers en er hangt een digitaal scherm met het laatste bijennieuws. Naast de voordeur lezen we dat ook een aantal andere clubs die zich met insecten en/of natuur & milieu bezighouden, hier onderdak vinden.

Communicatieteam

We treffen het. Het wekelijks overleg van het team Communicatie staat op het punt te beginnen. Aan de koffie zitten een rijzige veertiger, Prins, zijn grote imkerhanden bladerend door een stapel oude nummers van Bijhouden; hij is teamleider. Tegenover hem zit een oudere vrouw enige documenten te ordenen op haar e-reader, zij is sinds drie jaar de helpdeskmedewerkster. Twee twintigers, van wie eentje stagestudente Wetenschapscommunicatie is, lopen binnen. Zij vormen het backoffice, wat in de praktijk betekent dat ze continu bezig zijn informatie te hamsteren. Die wordt dan ingeklopt als aanvulling op de uitgebreide database BIJ!

Het backofficeteam beantwoordt niet alleen vragen, maar kijkt ook of ze geschikt zijn om te verwerken in een vorm van bijenonderwijs. In lesbrieven bijvoorbeeld, of in een module voor de doorlopende internetcursus BIJLES, die imkers dag en nacht kunnen raadplegen, voor studie of bijscholing.

Veelzijdig en vaak bij elkaar

Prins begint maar vast, al wachten we nog op iemand van de gezamenlijke redactie van het blad Bijhouden en de drie websites. Ook de portefeuillehouder Kennis & Onderwijs van het vijfhoekpige hoofdbestuur van de NBV, vaste deelnemer aan het overleg, is nog niet gearriveerd. (Vreemd, want files zoals vroeger bestaan toch niet meer?) Allereerst worden de vragen doorgelopen die gisteren bij de helpdesk zijn binnengekomen. Op de meeste ervan hebben de backofficers het antwoord al klaarstaan. Omdat het er zoveel zijn, zal Prins vandaag na het overleg meehelpen om per telefoon, via de diverse internetfora, als twitterbericht, ja zelfs per brief nog openstaande vragen af te handelen. Hij heeft even lucht, want de grote eindmailing voor de Open Imkerijdag is net de deur uit en het symposium van de Gelderse wethouders Openbare Ruimte, door het Bijenhuis georganiseerd, begint pas vanmiddag. Het NBV-expositiepaviljoen achter het Bijenhuis, overgenomen van de Floriade van 2012, heeft vanaf de ingebruikname een volle verhuuragenda. Daar arriveert Doris, de redactievertegenwoordiger en even later ook Suze van het HB. Beiden zijn vrijwilliger, één is voormalig webredacteur en de ander oud-biologieleraar. Natuurlijk zijn ze imker, zoals iedereen hier. Doris krijgt gauw het lijstje helpdeskvragen toegeschoven, want er zit altijd wel stof voor kopij tussen.

Prins vervolgt met de vraag hoe de samenhang tussen de websites en het blad verder vorm gaat krijgen. Hij presenteert een schema, waarbij de meer encyclopedische inhoud wordt gepubliceerd op één website. Een van de nieuwe tijdschriftredacteurs wil best helpen bij deze klus. Die krijgt dan meteen goed inzicht in de mogelijkheden van integratie van blad en website.

Er zijn problemen geweest met het modereren van één van de eigen webfora, zoals gewoonlijk hebben die zich vanzelf opgelost door reacties van de forumdeelnemers. Toch vindt men dat de forumredactie eerder had moeten bijsturen. Prins zal contact opnemen met de forumvrijwilli-

gers want er is de NBV veel aan gelegen dat het bezoek aan het forum, met twittermogelijkheid, op peil blijft. Zo belangrijk voor het contact tussen de imkers!

Het backofficeteam heeft een serie lesbrieven voor basisscholen voorbereid, die nu door de commissie Kennis&Onderwijs van het HB zijn goedgekeurd. Er worden afspraken gemaakt over controle van de proeven voor het drukwerk zowel als digitale publicatie, voor gebruik op het digitale schoolbord en ook via het web.

HB-lid Suze vraagt Prins hoe het staat met de modules voor de online basis cursus Bijhouden, waaraan de onmisbare beelden van praktijksituaties nog ontbreken. In deze maanden kan er gefilmd worden. Met die opnames kunnen via internet alle aspirant-imkers worden bediend, ook als ze geen volledige cursus volgen. Ook voor de meer bedreven imker is dit materiaal instructief én het ontlast de helpdesk. Er zullen afspraken gemaakt worden met de film- en fotoredeacteur. Telefoon. Die staat weliswaar nu doorgeschakeld, maar kennelijk is er reden 'in te breken'. Het is voor Suze: een medebestuurder met de uitkomsten van het overleg met de Haagse ambtenaren over subsidie voor aanvullend onderzoek. Afsproken wordt dat Doris hierover een conceptbericht zal maken voor de websites en het blad, na overleg met de betrokken onderzoeksinstituten. In de rondvraag presenteert Suze trots de programma's voor de regionale studiedagen. Deze zijn opgesteld in brainstormsessies met afdelingen die zich hiervoor hadden aangemeld, een experiment met hoopvolle resultaten. Al was het maar door het intensieve karakter van die sessies met al die verschillende leden, haast studiedagen op zichzelf!

Het team breekt op, we praten nog eventjes na met Prins. We zijn het eens: 't is niet de techniek die zorgt dat het werkt, maar de organisatie. En hoe alle betrokkenen al hun kennis en kunde bij elkaar brengen en delen.

Mijn bijen 'in gesprek' met cliënt van Emergis

foto Henk van der Scheer

Een Zander-invoerkooitje met werksters als demonstratieobject

Henk van der Scheer

Een vreemde titel, geef ik toe. Het zal u wel duidelijk worden in de loop van mijn verhaal. Een deel van mijn bijenvolken staat namelijk vlak bij oude appelbomen op het terrein van Emergis, een centrum voor geestelijke gezondheidszorg, niet ver van mijn huis. Intern wonende cliënten lopen dan ook met enige regelmaat langs mijn volken en spreken me wel eens aan om te horen wat ik daar doe. Soms gaan zij zonder mij 'in gesprek' met die bijenkasten. Hoe één van die patiënten dat deed, hoorde ik veel later toen ik bij Emergis over mijn hobby mocht vertellen.

Op een mooie middag in juni, zat ik daar in het gras ingespannen te kijken naar een zwerm die ik zojuist had geschept en op een laken had uitgeschud voor een kast met kunstraat en een raam met voer en wat open broed om de zwerm naar binnen te lokken. De zwerm wandelde keurig de kast in en ik wilde de koningin wel eens majestueus naar binnen zien schrijden. Ik zat daar zonder kap op (een zwerm is gewoonlijk niet agressief) en had verder geen oog voor de omgeving. Ik schrok dan ook danig toen opeens een dame naast me ging zitten en vroeg wat ik deed. Ze bleek niet bang te zijn voor bijen – haar opa had die ook – en zo hebben we daar samen heel gezellig wel een uur gezeten, maar geen koningin kunnen ontdekken. Ze bleek ambulante cliënte en verbleef om beter te worden een poosje intern in een van de afdelingen.

Improviseren

Een paar dagen later sprak ze me weer aan. In een groepsessie had ze verteld over het fascinerende inlopen van de zwerm en ons gesprek. Dat verhaal had

de groepsleiding aangegrepen om haar de opdracht te geven mij eens te polsen of ik in de groep wat over het bijenhouden wilde vertellen. Vandaar dat ze weer bij me stond en zo is het gekomen.

Ik had al eens vaker zo'n praatje gehouden, op basisscholen en ook bij platte-landsvrouwen, maar dit leek me toch wat anders. Vooral toen ze vertelde dat een aantal van haar medebewoners nogal 'onder de pillen zaten', daardoor niet altijd helder dachten en tijdens sessies in de gezamenlijke huiskamer wel eens hoorbaar in slaap vielen. Daar moest ik me maar niets van aan trekken, want iedereen had het een leuk idee gevonden om eens wat van hun imker te horen. Ze hadden alvast geld ingezameld voor een cadeau voor de spreker. Dat laatste zou me wel over de streep trekken, hoopte ze. Tja, dan kun je geen nee zeggen.

Maar wat moest ik eigenlijk gaan vertellen en demonstreren? Enfin, ik heb me ingedekt met dia's, imkermaterialen, een lege kast met ramen in allerlei staat (van kunstraat tot bijna zwarte raten), levende werksters en darren in Zander-invoerkooitjes voor koninginnen, honing uit de winkel én van mijzelf om te proeven en ook nog bloemen (voor uitleg over foerageren en bestuiving). Ik had een mooi schema in gedachten over het verloop van mijn presentatie, maar het liep heel anders dan gepland. Ik dacht eerst wat dia's te laten zien over het leven van bijen, maar al gauw begonnen er een paar te knikkebollen. Over dus op het honingproeven. Dat bracht iedereen weer bij de 'les', maar gaf ook aanleiding tot nogal wat gesmeer. "Oh, daar is de wasserij goed voor", zei een van de begeleiders. Tijdens het proeven vroeg een van de dames: "Kent u me nog?" Het bleek degene te zijn die me eens, toen ik aan

het werk was in mijn volken, had gevraagd of ik een lege jampot kon vullen met honing. Ze dacht dat er wel een kraan aan elke kast zat om honing te tappen...

'In gesprek' met de bijen

Vervolgens werd de lege kast bekeken in al z'n onderdelen. Daarbij drukten mijn toehoorders per ongeluk stukjes raat uit de ramen. Maar de schade was te overzien. Daarna was de beurt aan de werksters en darren in de Zander-kooitjes. Het zoemen werd goed beluisterd door een kooitje tegen het oor te houden. Toen zag iemand kans om zo'n kooitje te openen en de darren (gelukkig geen werksters) los te laten in de woonkamer. Ik dacht dat ik de kooitjes goed had dicht geplakt, maar het tape bleek niet bestand tegen een meegebracht mes. De darren vlogen zoemend naar het licht toe en tegen de ruiten. Dat bracht een toehoorder tot de ontboezeming dat hij dat eerder had gehoord bij mijn bijenkasten. Als hij 's avonds voor de kasten stond en dan appeltjes tegen de voorkant gooide, kwamen de bijen zo mooi brommend naar buiten vliegen 'alsof ze met hem in gesprek waren', meende hij. Ik begreep nu eindelijk hoe die vreemde plekken op de voorkant van mijn kasten kwamen. Daarop volgde een geanimeerde discussie over het waarnemen van bijen, over het slaan met een stok tegen een kast om bijen massaal naar buiten te zien komen, over het gedrag van bijen en over de kans om gestoken te worden. "Als je maar snel genoeg bent, heb je geen last", meende er een. Om een lang verhaal kort te maken: samen kwamen we tot de conclusie dat bijen die appels en stokken vast niet leuk hebben gevonden. Daarna heb ik nooit meer rare appelplekken op mijn kasten gezien.

Over de grens

“Wat is ‘bijenkast’ in het Frans?”

Niek van Dijk uit Amsterdam schrijft:

“Mijn paar bijenvolkjes staan hier in het Vondelpark. Aan publiek dus geen gebrek, want aan de overkant van de sloot komen dagelijks vele duizenden fietsers, joggers, toeristen en mensen met hun hondje of kinderen langs. Als ik met mijn beroker en beitel bij de kasten bezig ben, staan er altijd wel een paar mensen op twintig meter afstand te kijken. Zijn daar kinderen bij, dan roep ik meestal wel wat. “Willen jullie even kijken?”, bijvoorbeeld. En dat willen ze natuurlijk wel. Kinderen krijgen een kapje op, de volwassenen die dat willen, ook. Kinderen vinden dat heel erg echt, en de ouders zijn wat rustiger. De eerste keer dat zo’n stel met kinderen “nous sommes français” riep, was het wel even slikken. Op school heb ik wel twee jaar Frans gehad, en later heb ik tijdens vakanties ook nog wel wat opgestoken, maar wat is in hemelsnaam ‘dar’ in het Frans, of ‘bijenkast’? Al die vaktermen zouden eigenlijk een keer in ons vakblad moeten staan met daarachter de vertaling in het Engels, Duits en Frans (of meer). Zo’n lijstje zou ik meteen uitknippen, plastificeren, en in de stal ophangen.”

Hier staat ie dan Niek: met dank voor je hulp bij de samenstelling.

We wilden er ook nog de Friese vertaling bij zetten, maar onze bron vermeldde binnen dat taalgebied zoveel varianten, dat we dat idee hebben laten varen.

Aanvullingen van lezers zijn welkom!

Redactie Bijenhouden

Nederlands

angel
beroken
beroker
bestuiving
bij
bijenafstand
bijenhouderij

kap of sluijer
bijenkast/korf
bijenstal
bijenveger
bijenvolk
bijenwas
bodem
broed
broedkamer
broednest
bruidsvlucht
dak (van de kast)
dar
eitje
haalbij
hommel
honing
honingbij
imker
kunstzwerm
koningin
koninginnencel
koninginnengelei
kwaken
leggen (van eitjes)
mijt (varroa)
moerdop
observatiekast
ongedierte
- bestrijding
propolis
raam
raat
reinigingsvlucht
rooster
roven
slinger
steek
steken
stuifmeelkorfje
tros
vergif
verzamelen, halen
vleugel
vliegplank
voedsterbij
voeden (van larven)
vriendelijk
wachtbij
was
wasklieren
werkbij
wesp
wintertros
zwerm
zoemen
zwermseizoen

Engels

sting
to smoke (bees)
smoker
pollination
bee
bee-space
apiculture, beekeeping
bee veil
beehive
apiary/beeshed (US)
bee brush
colony (of bees)
beewax
floorboard
brood
brood chamber
brood nest
mating flight
hive roof
drone
egg
field bee (= forager)
bumble bee
honey
honey bee
bee keeper, apiarist (US)
artificial swarm
queen
queen cell
royal jelly
to pipe
egg laying
mite
queen cell
observation hive
pest
pest control
bee resin / bee glue
frame
comb
cleansing flight
excluder (screen)
to rob
centrifugal extractor
sting
to sting
pollen basket
cluster
poison
to gather (nectar or pollen)
wing
flight board
nurse bee
to feed
docile
guard bee
wax
wax glands
worker (bee)
wasp
winter cluster
swarm
to hum
swarming season

Frans

aguillon
enfumer
enfumoir
pollinisation
abeille
espacement
apiculture

voile d'apiculteur
ruche
rucher
brosse d'abeilles
colonie
cire d'abeilles
plancher
couvain
corps de ruche
nid à couvain
vol nuptial
toit
(faux-) bourdon, mâle
oeuf
butineuse
bourdon
miel
abeille domestique
apiculteur
essaïm artificiel
reine
cellule royale
gelée royale
chanter
pondre
acarïen
cellule royale
ruche d'observation
ravageur
lutte antiparasitaire
propolis
cadre
rayon de ruche
vol de propreté
grille à reine
piller
extracteur centrifuge
piqûre
piquer
corbeille à pollen
barbe
poison
rammasser
aile
planchette de vol
nourrice
nourrir
doux –douce
gardienne
cire
glandes cirières
ouvrière
guêpe
grappe d'hivernage
essaïm
bourdonner
période d'essaimage

Duits

Stachel
berauchen
Beraucher
Bestäubung
Biene
Bienenabstand
Imkerei

Schleier
Bienenstock, Beute
Bienenstand
Bienepinsel
Kolonie, Volk
Bienenwachs
Boden
Brut
Brutzarge
Brutnest
Hochzeitsflug
Dach
Drohne
Ei
Feldbiene
Hummel
Honig
Honigbiene
Imker
Ableger
Königin
Weiselzelle
Weiselfuttersaft
quaken
legen
Milbe
Weiselzelle
Beobachtungsstock
Schädling
Schädlingsbekämpfung
Propolis
Rahmen
Wabe
Reinigungsausflug
Gitter
rauben
Schleuder
Stich
stechen
Pollenkörbchen
Traube
Gift
sammeln
Flügel
Flieger
Nahrungbiene
nähren
sanft
Wachbiene
Wachs
Wachsdüse
Arbeitsbiene
Wespe
Wintertraube
Schwarm
summen
Schwarmjahreszeit

.....
**Van speldje naar
 convenant**

Ook Ede heeft nu een convenant. Dat ging zo: afgelopen najaar reikte bij de NBV-afdeling Bennekom de nieuwe wethouder Mobiliteit en Beheer Openbare Ruimte een speldje uit voor een 40-jarig lidmaatschap. Later die avond kwam het imkerverleden van de wethouder ter sprake en ook de drachtplantenconvenanten die buurafdeling Arnhem-Velp in 2010 met gemeenten had weten te sluiten. Een afspraak voor een gesprek op het gemeentehuis was vervolgens gauw gemaakt. Was in dit persoonlijke contact bij de wethouder sluimerend imkervuur aangewakkerd? In elk geval kwamen bij dat eerste overleg met een ambtenaar erbij, al enige onderhanden inrichtingsplannen op tafel. "Hier zou wat kunnen, daar moet de beplanting nog ingevuld." De ambtenaar kreeg de opdracht tweemaal per jaar met de bijenhouders te overleggen. Het Arnhemse convenant zou het model zijn voor het vervolg. Voorwaarde van de wethouder was wel dat alle Edese bijenhoudersverenigingen het convenant onderschrijven. Dezer dagen wordt met 'de mensen van het groen' concreet gepraat welke planten en bomen geschikt zijn. En de secretaris van Bennekom heeft beloofd dat hij een aantal fruitbomen her en der in het gemeentegroen zal snoeien. De kennis daarvoor in de gemeentelijke organisatie is verloren gegaan. Het tij zat mee: jaar van de biodiversiteit, voorbeelden van anderen, imkerzoon als wethouder, bijen zijn 'hot', een gemeente met een traditie in bloemrijk openbaar groen. Maar als de bijenhouders waren blijven stilzitten, was dit niet bereikt.

.....
Bloemrijke werven

De regengoden waren de vrijwilligers van het Platform Duurzaamheid Dordrecht goed gezind. Na weken van droogte konden zij op maandag 16 mei jl. een vochtige lap grond op het braakliggende terrein inzaaien met drachtplanten die bijdragen aan het versterken van de bijenstand. De leden van de werkgroep Natuur, Voeding & Gezondheid van het hetzelfde platform hebben in maart op het terrein zwerfafval geruimd, waaronder veel plastic. Het aansluitende project Stadswerven Bloemrijk is een van de vervolgacties die de biodiversiteit op het Eiland van Dordt moet bevorderen. Het platform is daarbij ondersteund door de gemeente. Eerst werd een stuk grond bij de scheepshelling geschikt gemaakt voor het zaaien van een bloemengsel dat zowel bijen als vlinders aantrekkelijk vinden. De Dordtse zaadspecialist Ton Vreeken heeft geadviseerd welke soorten planten het best zullen

gedijen op het nu nog braakliggende terrein en de mix van zeventien soorten zaden geleverd. De werkgroep inventariseert momenteel welke stukken grond in de stad ook braak liggen en groen kunnen worden gemaakt. De 'zaaiers' deden verslag van hun actie tijdens het derde Duurzaamheidscafé van het Platform in Dordrecht. Meer informatie over de opruimactie is verkrijgbaar bij het Platform Duurzaamheid Dordrecht, Conny Taheij 06-53574831

.....
Presentatietraining

Nu de bijen en het bijenhouden zo in de belangstelling staan, wordt imkers en afdelingen vaak gevraagd daarover een lezing te geven – of ze bieden het zelf aan. Als hulp daarbij heeft de NBV een presentatie ontwikkeld die door de lezinggever kan worden aangepast en bewerkt. Deze is te downloaden van onze site bijenhouders.nl. In het najaar zullen Marleen Boerjan en Aat Rietveld voor

belangstellenden bovendien een korte training 'presentaties houden' geven. Concrete gegevens zullen op tijd worden gepubliceerd. Belangstellenden kunnen zich nu al opgeven bij het secretariaat van de NBV.

.....
Lest niet best

En lest maar niet best: het initiatief om bijen te adopteren. De site <http://adopteereenbijenvolk.net> laat een schaamtevol voorbeeld zien van hoe een initiatief zijn doel ook voorbij kan schieten wanneer de organisatie niet op orde is. Dit is slechte PR voor de imkerij. Ik had me als imker aangemeld om een volk ter adoptie aan te bieden maar stuitte op volledige doofheid. En blijkens het gastenboek ben ik niet de enige die geen gehoor vind. Waar het geld blijft dat via de adoptie binnenkomt, is nog steeds een raadsel. Het gebrek aan transparantie is stuitend.

Dordrecht: klaarmaken voor inzaai